

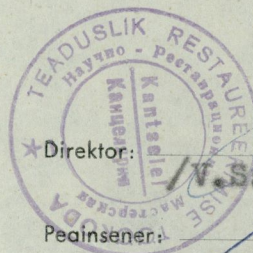
EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU RIIKLIK EHTUSKOMITEE
TEADUSLIK RESTAUREERIMISE TÖÖKODA

OBJEKT: Tartu, Ülikooli tänav nr.16
ŠIFR. NR.: _____
TELLIJA: Tartu Linna TSN TK Ehituse ja Arhitektuuri
Osakond
TEOSTAJA: _____

Ehitismälestis Tartus, Ülikooli tänav nr.16.

Lühike ajalooline õiend.

Kõide I.

Direktor:

Peainsener:

Projekt-sektori
juhataja:

V. Naher./

F. Tomps./

Peaspetsialist
ajaloo alal:

Peaspetsialist
arhitektuuri alal:

Objekti autor:

V. Raam./

K. Aluve./

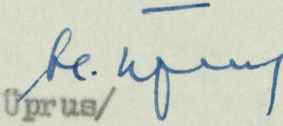
K. Aluve./

TALLINN 1965.

2.

Ehitismälestis Tartus, Ülikeoli tänav nr.16.

Lühike ajalooline ühend.

/H. Üprus/

TRT vanem teaduslik
töötaja

Tallinn, 1965.

Ehitusmälestis Tartus, Ülikooli tänav nr.16 koosneb kahest klassitsistlikust hoonest. Neis on esindatud Tartu linna eriilmel vorminud varaklassitsistlik ja ka range klassitsistlik ehitusstiil. Nurgamaja Ülikooli ja V.Kingissepa tänavate nurgal, esindab oma rangete, lihtsate vormidega ja rusteeritud seinapindadega Tartule iseloomulikku XIX sajandi I poole arhitektuuri. Selle kõrval olev hoone, mille fassaadi kompositsioon ja arhitektuuri detailid kuuluvad tüüpiliste varaklassitsistlike ehitusstiili näidete hulka, pärineb XVIII sajandi lõpuveerandist. Pilt 1 Pilt 2

Nagu näeme vanima Tartu ehitusmälestiste graveerija A.Ph.Clara gravüüril, mis kujutab Tartu Ülikooli peahoonet, oli nurgamaja maal kohal 1821.aastal. Märkame küll väikeseid erinevusi praeguse ja tookordse seisundi vahel, kuid põhiliselt on tegemist sama hoonega. Hiljem on likvideeritud suur sissesõiduvärv, mis tookord eksisteeris veel kahe maja liitumiskoha lähedal. Mõlemad hooned hakkasid hiljem eksisteerima ühe suure hoonena, mistõttu ruumide omavahelise seose tõttu kangialune näiliselt ümber ehitati. Nagu öeldud, kuulub nurgahoone praegusel kujul XIX sajandi I poolde ja samasse range klassitsismi perioodi nagu Ülikooli peahoonegi. Praegune kvaaderrustika pärineb näiliselt XIX sajandi lõpust.

Ülikooli tän.16 on tüüpiline näide sellest, kuidas vanem kruntide jaotus pärast 1775.a. tulekahju muutus. 1775.a. põlemisjärgsel linnaplaanil on näha, et siin enne tulekahju asetsesid väikesed, siis isegi juhusliku ase-

tusega hooned. ^{oli ehitatud 1778.} 1781. aastal ehitati siia suurem kivist elu-
maja koos kõrvalhoonetega, mis aga ei näi veel vastavat
praegusele hoonetele. Maja kuulus 1781. aastal raehärra Wil-
cke perekonnale, kellelt kohalik aadlik Magnus von Bock
maja ostis 1782. aastal¹⁾, ja kes ka siia ^{hijem} uue maja ehitas. ^(oli ehitatud 1786)
Bocki majana ongi hoone saanud populaarseks, kusjuures
Bocki maja all algelt tuleb mõista ainult praegust vara-
klassitsistlikku hoonet. Eriti populaarseks on see hoone
saanud seetõttu, et pärast Tartu Ülikooli taasavamist 1802.
aastal, Bock hoone rentis ülikoolile, ning et siin toimus
ka ülikooli pidulik taasavamine 21. aprillil 1802. aastal.
Maja funktsioneeris ülikooli peahoone kuni 1809. aastani,
mil valmis uus peahoone ja kogu ülikooli-elu keskendus
uude hoonesse, kuid maja jäi ülikooli kasutusse ka hiljem.
Seda isegi järgmise omaniku, kammerhärri von Löwensterni
omandina, kes kinnisvara omanikuks sai näiliselt pärimise
teel. Kuni 1839. aastani oli ülikoolil majaomanikuga üri-
vahekord, siis ostis ülikool maja päriks.

Bocki maja oli juba XVIII sajandi lõpul tuntud kui
linna esinduslikum maja. XIX sajandi algul loetletakse ma-
jas 19 tuba. 1790. aasta taksatsioonides peegeldub, et kaks
maja on samal kohal ja et neid koheldakse ühe kinnistuna.
Fassaadi pikkuseks on siis loetletud 147 jalga, mis vastab
kogu krundi laiussele, seega mõlemi maja fassaadi ühismõõt-
metele. Esimesel korrusel, kus tookord asetsesid ainult
majapidamisruumid, on märgitud võlvitud ruumide olemasolu.

1) RAKA, f. 2381, n. 2, s. ü. 718, lk. 4 jj.

5.

I korruse võlvimine, kui XVIII sajandi aadliarhitektuurile eriti iseloomulik nähtus, oli levinud laialt nii ühiskondlikes ja isegi kodanikemajades Tartu südalinnas, kus võlvitud ruumides asetsesid poed. Bocki maja II korrusel asetsevad eluruumid olid rikkalikult kujundatud. Kirjeldustes näeme, et siin laed ja seinad olid kaetud stukkilustistega, mis meie silmade ette manab võrdluse Lenigradi maantee nr.23 interjööri näol. Majas loetletakse hinnatava tisluritööna uksi, pörandaid, kappe - jällegi võimalus täiendada ettekujutust võrreldes neid märkmeid nikerdustega näit. Nõukogude väljak nr.2, parketiga Nõukogude väljak nr.18 või seinakappidega paljudes majades linnas ja mõisahoonetes XVIII sajandi lõpukümnetel. Ahjud puust jalgade loetelu näitab, et tegemist oli valgete kahhelahjudega (vrdl. Nõukogude väljak nr.8). Võimalik, et ka sinisega maalitud ahjudega, nagu neid Tartus esines rohkesti. 1790.aasta hindamissummat võrreldes teiste umbes sama suurte majade hindamissummadega, on see Bocki maja osas tunduvalt suurem teistest. See on kindlaks tõendiks, et hoone interjööri sisekujundus oli hinnaline.

1839.aastal ostis ülikool kõnealoleva hoone von Löwenstern'ilt 35.000 rubla eest¹⁾. Nüüd asus hoonesse Akadeemiline Musse, mis omal ajal täitis umbes üliõpilasmaja funktsioone. Kuigi mõned ülikooli kolleegiumiliikmad selle maja ostmist ei pooldanud ja eelistasid tookordset kolleegiuminõuniku Köhleri maja Suurel turul (Nõukogude väljak 18), osteti siiski ülalnimetatud maja. Köhleri maja

1) RAKA, f.2381, n.2, s.ü.718)

kerkis seekord üles eriti tema asendi tõttu, kuna suuremate pidustuste, kontsertide ja ballide korral Ülikooli tän. (tookord Jaani tänav) sõidukitele oli kitsas. Ka märgitakse, et kinnisvara koosneb kahest majast, mis arhitektuuriselt ei moodusta üht tervikut ja kus aknad ning isegi põrandapinnad on erinevad.

1839.aastast saadik on hoone Ülikoolile kuuludes hõlmanud väga mitmesuguseid institutsioone. Nurgapealses hoones oli pikemat aega Polikliinik, mistõttu seda maja XX sajandil tunti Polikliiniku hoonena. Mõlemat hoonet on korduvalt ümber ehitatud. Ümberehituste läbi on muutunud hoone sisearhitektuur tundmatuseni. Ümberehitusetappide kindlaksmääramine nõuab pikemaajalist arhiivset tööd (näit. Akadeemilise Masse arhiiv RAKA-s), kuid eriti kohapealseid uurimusi, mida on võimalik teha ainult ulatuslikumate remonttööde käigus. Seevastu on fassaad säilinud, väljaarvatud eespool märgitud uus rustika. Suurima muudatusena võiks märkida veel suurte akende loomine segmentkaar frontooniga kroonitud nurgarisaliitidel, mis oma I korruse pilasterkujunduse ja ümarkaare said XIX sajandi I poolel. Hoone välisarhitektuur kuulub Tartu klassitsistlikku linnaansamblisse ja on sellisena eriti tähelepanev.

Dr. Kõrg

7.

Illustratsioonide nimestik.

1. Ülikooli tän.16 aastal 1914 (Ülikooli Polikliinik)
Foto J.Pääsuke, REM fotokogu.
2. Ülikooli tän.16 aastal 1929 (Ülikooli Matemaatika
Instituut). Foto Selleke, TRÜ Kunstiajaloo kabineti
fotokogu.

NR 1

NR 2